

POSTANOWIENIE

Dnia 15 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Bojańczyk

w sprawie skazanego **A. P.**,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 15 marca 2024 r.,
zażalenia skazanego
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z dnia 13 grudnia 2023 r., sygn. II AKo 211/23
o nieuwzględnieniu wniosku o przywrócenie terminu zawitego do złożenia wniosku
o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem łącznym Sądu
Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 stycznia 2022 r., o sygn. III K 259/21,
na podstawie art. 437 § 1 k.p.k.

p o s t a n o w i ł

utrzymać w mocy zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 13 grudnia 2023 r. (sygn. II AKo 211/23) Sąd Apelacyjny w Poznaniu nie uwzględnił wniosku skazanego A. P. o przywrócenie terminu zawitego do złożenia wniosku o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 stycznia 2022 r. o sygn. III K 259/21.

Na to orzeczenie zażalenie datowane na 20 grudnia 2023 r. złożył skazany (data wpływu w Zakładzie Karnym S. 21 grudnia 2023 r., *k. 406, 409 akt*), wnosząc w środku odwoławczym o cyt.: „uchylenie [zaskarżonego postanowienia], wznowienie postępowania III K 259/21”.

W zażaleniu nie sformułowano żadnych zarzutów stawianych zaskarżonemu orzeczeniu, jego autor nie uzasadnił też środka odwoławczego. Ponadto w zażaleniu został sformułowany wniosek o wyznaczenie cyt.: „pełnomocnika z urzędu do uzasadnienia niniejszego zażalenia”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie osobiste skazanego okazało się niezasadne i nie zasługiwało na uwzględnienie.

We wniesionym środku odwoławczym A. P. nie tylko nie sformułował żadnych zarzutów stawianych zaskarżonemu orzeczeniu, ale — nadto — nie wskazał na żadne okoliczności mogące świadczyć o wadliwości zaskarżonego postanowienia, tj. na żadną zaszłość dającą się zakwalifikować jako jeden z tzw. względnych powodów odwoławczych określonych w przepisie art. 438 pkt 1, 2 i 3 k.p.k. W piśmie datowanym na dzień 20 grudnia 2023 r. A. P. w istocie ograniczył się bowiem do wyartykułowania niezadowolenia z zapadłego w dniu 13 grudnia 2023 r. postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, sygn. II AKo 211/23, wyrażającego się w sformułowaniu żądania uchylenia zaskarżonego orzeczenia i wznowienia postępowania o sygn. III K 259/21.

Lektura uzasadnienia zaskarżonego przez skazanego rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu wskazuje na to, że sąd *a quo*, rozpoznając wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o wznowienie postępowania opartego o treść przepisu art. 540b k.p.k., w sposób drobiazgowy ustalił stan faktyczny, następnie zaś dokonał prawidłowej oceny prawnej tak ustalonego stanu faktycznego w pryzmacie ewentualnej dopuszczalności przywrócenia terminu do dokonania czynności procesowej (art. 126 § 1 k.p.k.). Zwalnia to tym samym Sąd Najwyższy, działający w niniejszym układzie procesowym jako sąd odwoławczy, od powielania w tym miejscu argumentacji zaprezentowanej w treści pisemnych motywów postanowienia z dnia 13 grudnia 2023 r., którą należy ocenić jako trafną od strony prawnej i opartą na właściwie ustalonym stanie faktycznym, uwzględniającym najważniejsze okoliczności dla oceny dopuszczalności i ewentualnej potrzeby przywrócenia terminu do dokonania czynności procesowej (złożenia wniosku o wznowienie postępowania na podstawie określonej w przepisie art. 540b k.p.k.).

Jedynie tytułem niezbędnej — z punktu widzenia dokonania kontroli zażaleniowej zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu — prezentacji najdonioślejszych okoliczności sprawy należy w sposób możliwie najbardziej skondensowany zrekapitulować następujące zaszłości procesowe. Osobisty wniosek o wznowienie postępowania, sporządzony przez A. P. (*k. 447-448 akt*), odwołuje się do podstawy unormowanej w przepisie art. 540b k.p.k. (przeprowadzenie postępowania pod nieobecność oskarżonego, któremu nie doręczono zawiadomienia o terminie posiedzenia lub rozprawy, albo doręczono je w inny sposób niż osobiście) i dotyczy wyroku łącznego Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 stycznia 2022 r., sygn. III K 259/21. W tym wniosku, połączonym z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności, moment powzięcia wiadomości o prawie doniosłej z punktu widzenia wniosku o przywrócenie terminu dacie, tj. powzięciu przez A. P. wiadomości o zapadłym wobec niego i wydanym pod jego nieobecność orzeczeniu nie został określony (skazany wskazał jedynie ogólnikowo na to, że w październiku 2023 r. od ustanowionego dlań obrońcy z urzędu dowiedział się o cyt.: „możliwości wnioskowania o wznowienie procesu w trybie art. 540b/1 k.p.k.”).

Sąd orzekający *in merito* na podstawie materiału aktowego trafnie jednak ustalił, że moment powzięcia przez A. P. w i a d o m o ś c i o wydanym wobec niego orzeczeniu należy lokować inaczej niż zdaje się to czynić skazany. W rzeczywistości bowiem wiadomość o tym, że w sprawie sygn. III K 259/21 zapadł wyrok łączny A. P. powziął nie — tak jak to sam podaje w piśmie z dnia 24 października 2023 r., zawierającym wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o

wznowienie postępowania zakończony wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 stycznia 2022 r. — w bliżej niesprecyzowanym przezeń dniu października 2023 r., lecz o rok wcześniej (26 października 2022 r.).

Wynika z to w sposób wyraźny z zalegającego w aktach sprawy pisma skazanego, w którym informuje on Sąd Okręgowy w Poznaniu o tym, że w areszcie dowiedział się o wprowadzeniu do wykonania wyroku w sprawie sygn. III K 259/21, jednocześnie domagając się w tym piśmie przesłania zapadłego wobec niego orzeczenia (pismo A. P. z dnia 26 października 2022 r., k. 159 *akt*; marginesowo należy wskazać także i na to, że o tym, że skazany miał świadomość postępowania toczącego się w sprawie sygn. III K 259/21 świadczy to, że sam je zainicjował: por. pismo na k. 4-5 *akt*).

Uwzględniając zatem precyzyjnie ustalony stan faktyczny sprawy oraz treść unormowania zawartego w art. 540b § 1 k.p.k. w zw. z art. 126 § 1 k.p.k., Sąd Apelacyjny w Poznaniu prawidłowo uznał w zaskarżonym postanowieniu, że początek biegu zawitego miesięcznego terminu do złożenia wniosku w wznowienie postępowania zakończony wydaniem wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 stycznia 2022 r., sygn. III K 259/21, w oparciu o podstawę nawiązującą do przeprowadzenia postępowania pod nieobecność oskarżonego bez jego wiedzy należało ustalić na dzień 26 października 2022 r., zaś skazany nie wykazał zmaterializowania się okoliczności wskazanych w treści przepisu art. 126 § 1 k.p.k., tj. istnienia przesłanek nakazujących *in concreto* uznać, że zawity termin określony w art. 540b § 1 k.p.k. należy przesunąć w czasie i liczyć od innego (późniejszego) dnia niż dzień 26 października 2022 r.

Rozpoznając wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o wznowienie postępowania odniósł się obszernie organ pierwszej instancji do kwestii ewentualnych deficytów w zakresie orientowania się przez skazanego w obowiązujących przepisach. Niska świadomość prawna czy deficyt wiedzy prawniczej mogą być podnoszone przez stronę w toku postępowania, ale rację ma sąd pierwszej instancji, że nie są one tożsame z istnieniem przyczyn od strony niezależnych, o których mowa w treści art. 126 § 1 k.p.k. Jak słusznie przyjmuje się od dawna orzecznictwie najwyższej instancji sądowej deficyty w zakresie wiedzy prawnej czy nieznanomość prawa nie stanowią — w rozumieniu art. 126 § 1 k.p.k. — „niezależnej do strony przyczyny” niedotrzymania terminu zawitego (por. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2000 r., sygn. III KKN 154/98, SIP «Lex» nr 51076; 19 grudnia 2006 r., sygn. II KZ 27/06, OSNK(R) 2006, poz. 2495 i 9 marca 2007 r., sygn. V KZ 9/07, OSNK(R) 2007, poz. 596). W tym zakresie w zaskarżonym postanowieniu wskazano zresztą dodatkowo trafnie na to, że skoro A. P. przedsięwziął kroki zmierzające do przywrócenia terminu do wniesienia apelacji od wyroku. Dowodzi to, że generalnie miał on rozeznanie w obowiązujących przepisach normujących przebieg postępowania karnego, a brak było przeszkód, by uzyskać wiedzę odnośnie regulacji dotyczącej wznowienia postępowania zakończony wyrokiem zapadłym pod nieobecność podsądnego, tj. w warunkach określonych w przepisie art. 540b § 1 k.p.k.

Marginesowo tylko należy wskazać na to, że bezprzedmiotowe było rozpoznawanie wniosku o wyznaczenie skazanemu obrońcy z urzędu do sporządzenia „uzasadnienia zażalenia”, zawartego w

zażaleniu z dnia 20 grudnia 2023 r. (skazany do zażalenia załączył zaświadczenie z dnia 17 listopada 2023 r. o stanie konta depozytowego w Zakładzie Karnym nr [...] w S.).

W myśl art. 78 § 1 zd. pierwsze k.p.k. oskarżony, który nie ma obrońca z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaze, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Unormowanie to — zgodnie z brzmieniem przepisu art. 78 § 1a k.p.k. — stosuje się odpowiednio w razie złożenia żądania wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej. W niniejszym układzie procesowym ewentualne wyznaczenie obrońcy z urzędu celem dokonania określonej czynności procesowej (tj. sporządzenia uzasadnienia wniesionego już przez A. P. zażalenia na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu w przedmiocie nieuwzględnienia wniosku o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o wznowienie postępowania) należało ocenić jako niecelowe.

Po pierwsze, trzeba podkreślić, że postępowanie zażaleniowe w przedmiocie rozważenia zasadności przywrócenia terminu do dokonania określonej czynności procesowej nie jest objęte przymusem adwokacko-radcowskim, zatem zdolność postulacyjną w tym zakresie posiada sam skazany, zaś skuteczność jego działań procesowych na danym odcinku postępowania o charakterze incydentalnym nie jest uzależniona od zapewnienia odpowiedniej reprezentacji procesowej.

Po wtóre, postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 13 grudnia 2023 r. zostało skutecznie zaskarżone na skutek wniesienia zażalenia przez A. P., a zatem określona czynność procesowa (art. 78 § 1a k.p.k.) została już dokonana, uzasadnienie nie jest bowiem elementem koniecznym zażalenia (art. 427 § 1 i 2 k.p.k., por. także art. 119 § 1 pkt 3 *in fine* k.p.k.) sporządzonego osobiście przez skarżącego, warunkującym uruchomienie i zrealizowanie prawa do kontroli odwoławczej.

Po trzecie wreszcie, rozważenie potrzeby wyznaczenia obrońcy z urzędu do wykonania określonej czynności procesowej winno być oceniane w pryzmacie tej właśnie konkretnej czynności wskazanej przez podmiot domagający się wyznaczenia obrońcy z urzędu. Jak już powiedziano wyżej, skazany przedsięwziął skutecznie określoną czynność procesową w postaci zaskarżenia postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 13 grudnia 2023 r. Wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu celem sporządzenia uzasadnienia zażalenia należało zatem ocenić z punktu widzenia zasygnalizowania przez skarżącego ewentualnych okoliczności, które wymagałyby rozwinięcia i szerszego naświetlenia i uargumentowania zgodnie z regułami sztuki przez profesjonalnego pełnomocnika w uzasadnieniu do zażalenia. Rzecz jednak w tym, że odwołujący — poza zakwestionowaniem wydanego przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu rozstrzygnięcia — nie wskazał nawet w najbardziej zwięzłej formie na jakikolwiek argument czy zarzut wymagający ewentualnego rozwinięcia w uzasadnieniu, które miałby sporządzić podmiot fachowy (obrońca z urzędu). W tej sytuacji rozpoznanie wniosku obejmującego wyznaczenie obrońcy z urzędu do sporządzenia uzasadnienia zażalenia jawiło się jako bezprzedmiotowe, skoro przeprowadzana kontrola odwoławcza ma charakter przedmiotowo najszerszy (orzeczenie sądu pierwszej instancji zostało zaskarżone w całości na korzyść skazanego, co implikuje przeprowadzenie kontroli zażaleniowej w granicach zaskarżenia oraz w wypadkach wskazanych w przepisach art. 440 k.p.k. i art. 439 § 1 k.p.k.), a autor zażalenia nie zasygnalizował

żadnego konkretnego uchybienia, które wymagałoby rozwinięcia w uzasadnieniu przez podmiot fachowy.

Na rzecz całą można także spojrzeć z perspektywy wiążących Polskę regulacji prawnomiędzynarodowych. Prawo do posiadania obrońcy z urzędu w związku z brakiem należytych środków do ustanowienia obrońcy z wyboru jest komponentą prawa do rzetelnego procesu, zaś w literaturze wskazuje się na to, że oceny istnienia kodeksowej potrzeby ustanowienia obrońcy należy dokonywać także z uwzględnieniem tzw. standardu konwencyjnego. Zgodnie z brzmieniem art. 6 ust. 3 lit. c Europejskiej Konwencji Praw Człowieka każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeżeli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości.

Komentatorzy (por. m. in.: P. Hofmański (red.), E. Sadzik i K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2011, s. 523; Z. Gostyński i S. Zabłocki [w:] Z. Gostyński (red.) i in., *Komentarz. Kodeks postępowania karnego*, t. I, Warszawa 2003, s. 539 i n.) akcentują za orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, że przy ocenie zmaterializowania się przesłanki potrzeby ustanowienia obrońcy z urzędu nawiązującej do dobra wymiaru sprawiedliwości należy mieć na względzie m. in. cyt.: „[...] stopień skomplikowania sprawy [...] (wyr. z 24.5.1991 r., *Quaranta v. Szwajcarii*, par 32 i nast.)” (P. Hofmański i in., *tamże*, s. 524). Podkreśla się, że: „eksponuje się także to, że jeśli tylko okaże się, że oskarżony wysuwa zarzuty, które wydają się uzasadnione, a nie jest reprezentowany przez adwokata, dobro wymiaru sprawiedliwości przemawia za odroczeniem rozprawy i przyznaniem oskarżonemu pomocy prawnej (zob. np. orzeczenia w sprawach *Granger v. Wielka Brytania* z 28 III 1990 r., A.174 i *Boner v. Wielka Brytania* z 28 X 1994 r., A.300” (Z. Gostyński i S. Zabłocki, *tamże*, s. 540).

Zważywszy zatem, że nawet w postępowaniu głównym (*scilicet* dotyczącym rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej) konieczne jest uwzględnienie wskazanych powyżej kryteriów pozwalających na określenie, czy w danym układzie procesowym dobro wymiaru sprawiedliwości wymaga ustanowienia oskarżonemu obrońcy z urzędu, to — tym bardziej — uprawnione jest sięgnięcie do nich w sytuacji, w której wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu dotyczy nurtu postępowania o charakterze ubocznym, toczącego się już po prawomocnym zakończeniu procesu, a żądanie ustanowienia obrońcy z urzędu dotyczy nawet nie całego postępowania, lecz tylko jego procesowego wycinka (sporządzenia uzasadnienia wniesionego już skutecznie zażalenia na określone rozstrzygnięcie). Uwzględniając to, że ani oskarżony nie wysunął „zarzutów, które wydają się uzasadnione”, ani przedmiot postępowania nie jest szczególnie skomplikowany od strony faktycznej czy prawnej, należało ocenić, że kwestia rozpoznania żądania ustanowienia obrońcy z urzędu celem sporządzenia uzasadnienia dokonanej czynności procesowej była w realiach procesowych sprawy bezprzedmiotowa.

Mając powyższe na uwadze, wobec niestwierdzenia przez Sąd Najwyższy okoliczności, które wymagałyby podjęcia interwencji procesowej z urzędu (art. 439 § 1 k.p.k., art. 440 k.p.k.) zaskarżone postanowienie należało utrzymać w mocy.

[PGW]

[at]